

รายการอ้างอิง

- แดน สารีกา. “หมอลำแห่งหมู่บ้านบนเส้นทางธุรกิจบันเทิง”, หลักไทย. 7(364) : 54-55 ;
กุมภาพันธ์ 2532.
- จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. “วรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน”, วัฒนธรรมไทย. 16(5) : 3-11 ; พฤษภาคม
2520.
- จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. ของดีอีสาน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ, 2520.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. “หมอลำ” วศ.มหาสารคาม. 1(1) : 87-93 ; มิถุนายน-สิงหาคม 2516.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทของหมอลำต่อสังคมอีสานในช่วงกึ่งศตวรรษ.
มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาสารคาม, 2528.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. “หมอลำฉวีวรรณ ดำเนิน ศิลปินผู้มีคุณค่าแต่ไร้ราคาในวันนี้”
อาทิตย์ข่าวพิเศษ. 10(493) : 51-52 ; 1-7 ธันวาคม 2529
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. คดีชาวบ้าน. มหาสารคาม : เอกสารทางวิชาการศูนย์ศิลปะและวัฒนธรรม
อีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, (ม.ป.ป.)
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. ผลยาบทกวีของชาวบ้าน. มหาสารคาม : โรงพิมพ์จิตต์ภัณฑ์การพิมพ์,
2526.
- จีรพล เพชรสม, ฉวีวรรณ ดำเนิน และทองคำ ไทยกกล้า. “วาดพ่อนอีสานวาดอุบลราชธานี”,
ใน สัมมนาอุบลราชธานี : ความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม. หน้า 15-24.
อุบลราชธานี : วิทยาลัยครูอุบลราชธานี, 2532.
- จุมพล รอดคำดีและคณะ. การสำรวจสี่อู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ภาควิชาการ
สื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. ดนตรีและการละเล่นพื้นบ้านอีสาน. มหาสารคาม : ภาคคุริยางคศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2526.
- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. “กลอนลำอมตะ”, วารสาร มศว. มหาสารคาม. 2(1) : 1-19 ; มกราคม-
มิถุนายน 2526.
- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. “หมอลำคอนสวน”, อีสานศึกษา. 1 : 5-14 พฤศจิกายน 2525.
- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. หมอลำ-หมอแคน. กรุงเทพฯ : อักษรสมัย, 2534.

ัชชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ. ศิลปะการฟ้อนภาคอีสาน. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-
วิโรฒมหาสารคาม, 2532.

ัชชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ. ศิลปะการฟ้อนภาคอีสาน. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-
วิโรฒมหาสารคาม, 2532.

ชุมเดช เดชภิมล. ภาพสะท้อนชีวิตชาวอีสานจากหมอลำ. ภาคนิพนธ์ อป. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2521.

ไทรภพ ผลคำ. “สืบตำนานหมอลำกลอน ชุมพร ลำกลอนซึ่งก้าวสู่ยุคไฮเทค”. มติชน.
23 มีนาคม 2537. หน้า 23.

ธวัช ปุณโณทก. “บ่อเกิดเพลงพื้นบ้านอีสาน”. ใน สัมมนาเพลงพื้นบ้านอีสาน. หน้า 23-28
มหาสารคาม : วิทยาลัยครูมหาสารคาม, 2424.

ธวัช ปุณโณทก. “บ่อเกิดของเพลงพื้นบ้านอีสาน พิจารณาทางด้านประวัติศาสตร์สังคมและ
การสืบทอดวัฒนธรรม”, ใน รายงานเอกสารสัมมนาเพลงพื้นบ้านอีสาน. มหาสารคาม :
วิทยาลัยคณาจารย์วิทยาลัยครู และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2524.

ธวัช ปุณโณทก. บทบาทของสำนักงานหมอลำในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. ปรินญา-
นิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2537.

บุญกว้าง วาทโยธา. “ประวัติความเป็นมาของหมอลำ”, ใน หมอลำเอกสารวันชิงชนะเลิศการ
ประกวดหมอลำกลอน ครั้งที่ 3. หน้า 30-40. ขอนแก่น : ขอนแก่นการพิมพ์, 2531.

ประมวล พิมพ์เสน. หมอลำหม่วาทขอนแก่น. พิมพ์ครั้งที่ 1 ขอนแก่น : ขอนแก่นการพิมพ์,
2536.

พรชัย เขียวสาธุ. ลำเพลินบ้านแพง ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม. ปรินญา
นิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2536.

พรชัย ศรีสารคาม. “ลำเดี่ยว”, ใน หมอลำเอกสารวันชิงชนะเลิศการประกวดหมอลำกลอน
ครั้งที่ 3. หน้า 18-35. ขอนแก่น : ขอนแก่นการพิมพ์, 2521.

พรชัย ศรีสารคาม. “ลำแคน” ใน มรดกอีสาน ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยครูมหาสารคาม
2521.

พิมพ์ทอง ภูโสภาก. ทำฟ้อนของหมอลำกลอนวาคอุบลราชธานี. ปรินญานิพนธ์ ศศ.ม.
มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, 2523

พิมพ์ทอง ภูโสภาก. ทำฟ้อนของหมอลำกลอนวาคอุบลราชธานี. ปรินญานิพนธ์ ศศ.ม.
มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2534.

ไพบุลย์ แพงเงิน. กลอนลำภูมิจัญญาของอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์, 2534.

ไพบุลย์ แพงเงิน. กลอนลำภูมิจัญญาของอีสาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2534.

เพชรดา บัวแก้ว. “หมอลำ : เอกลักษณะผู้แผ่นดินสยาม” ใน สยามอารยะ. 2(14) : 109-112 ; ก.พ. 2537.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. “เพลงพื้นบ้านอีสาน”, ใน เอกสารรายงานการสัมมนาวิทยาลัยครูมหาสารคาม วิทยาลัยคณาจารย์มหาสารคาม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม วันที่ 12-15 กรกฎาคม. หน้า 112-135. มหาสารคาม, 2524.

มุนี พันทวี. “หมอลำหมู่”, ใน งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ 17. มศว. มค. หน้า 50-61. มหาสารคาม : อภิชาดิการพิมพ์, 2528.

มุนี พันทวี. “หมอลำหมู่”, ใน งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ 17. หน้า 55-61.

มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2537.

เมธี สมสีมี. “หมอลำ อิกบทบาทของการสืบสานวัฒนธรรมอีสาน”, เดลินิวส์. 2 เมษายน 2532. หน้า 34.

วีระ สดสังข์. “หมอลำศิลปวรรณกรรมอีสาน”, ครูไทย. 28 : 60-69 ; มิถุนายน 2526.

ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดอุบลราชธานี. ชีวิตและผลงานนายทองมาก จันทะลือ. อุบลราชธานี : ศิริธรรมออฟเซ็ท, ม.ป.ป.

สังคม ภูมิพันธุ์. สื่อพื้นบ้านในการสื่อสารของชาวบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 3. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2536.

สุพงษ์ บุตรโรจน์. “หมอลำ”, ใน งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ 13 8 วิทยาเขต. หน้า 33-35. มหาสารคาม : โรงพิมพ์อภิชาดิ การพิมพ์, 2532.

อุดม บัวศรี. “หมอลำ”, คำ พฤษภาคม 2526. หน้า 88-93.

อุดม บัวศรี. “คิดฮอดหมอลำใหญ่”, มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กรกฎาคม 2526. หน้า 31-34.

อุดม บัวศรี. “หมอลำพื้น” มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 4(2) : 88-94 ; สิงหาคม 2528.

รายการสัมภาษณ์

- เคน แก้วแสนไชย. อดีตหมอลำก๊กขาวคณะ ส จันทราภิรมย์ศิลป์. สัมภาษณ์, 27 ก.พ. 2542.
- คำพันธ์ มาตรการ. อดีตหมอลำก๊กขาวคณะ ส จันทราภิรมย์ศิลป์. สัมภาษณ์, 27 ก.พ. 2542.
- ไค พรสวัสดิ์. อดีตหมอลำก๊กขาวคณะ ส จันทราภิรมย์ศิลป์. สัมภาษณ์, 27 ก.พ. 2542.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร รองศาสตราจารย์. รองคณบดีฝ่ายวิจัย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. สัมภาษณ์, 11 ม.ค. 2542
- จิรพล เพชรสม. อาจารย์ 2 ระดับ 6 วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง. สัมภาษณ์, 2 มิ.ย. 2541.
- จำปี อินทร์อุ้นโชติ. อดีตหมอลำก๊กขาวคณะ สมชาย วิเศษศิลป์. สัมภาษณ์, 12 พ.ค. 2541.
- ฉวีวรรณ คำเนิน. ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงพื้นเมือง. สัมภาษณ์, 13 พ.ค. 2541.
- ชวลา หาญสุริย์. ศิลปินหมอลำอาวุโส. สัมภาษณ์, 26 เม.ย. 2541.
- ชาลี สาวศิษย์. อดีตหมอลำก๊กขาวคณะ ส จันทราภิรมย์ศิลป์. สัมภาษณ์, 27 ก.พ. 2542.
- ณรงค์ แสนโกษา. หัวหน้าสำนักงานหมอลำแหลมณรงค์โปรโมชั่น. สัมภาษณ์, 11 ม.ค. 2542.
- ดอกไม้ ชูขจรเดื่อง. อดีตศิลปินหมอลำก๊กขาว คณะ ช วาตะศิลป์. สัมภาษณ์, 29 ธ.ค. 2541.
- ถาวร เพชรสงคราม. อดีตหมอลำก๊กขาวคณะ ช วาตะศิลป์. สัมภาษณ์, 17 ก.พ. 2542.
- ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์. อาจารย์หมวดพื้นเมืองวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์, 11 พ.ค. 2541.
- ทองคำ ไทยกล้า. อาจารย์หมวดพื้นเมืองวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์, 11 พ.ค. 2541.
- ทองดี พลก่อ. อดีตศิลปินหมอลำก๊กขาว คณะ ช วาตะศิลป์. สัมภาษณ์, 29 ธ.ค. 2541.
- ทองใบ กุดอ้ว. อดีตศิลปินหมอลำก๊กขาว คณะ ช วาตะศิลป์. สัมภาษณ์, 18 ธ.ค. 2541.
- ทองปิ่น กาบับพา. อดีตศิลปินหมอลำก๊กขาว คณะ ช วาตะศิลป์. สัมภาษณ์, 29 ธ.ค. 2541.
- ทองเพชร แก้วแจ่มดา. อดีตศิลปินหมอลำก๊กขาว คณะ ช วาตะศิลป์. สัมภาษณ์, 18 ธ.ค. 2541.
- นัครบ มุลาริ. อาจารย์ 2 ระดับ 6 วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์, 5 มิ.ย. 2541.
- น้อย คิงเข้ม. อดีตหมอลำก๊กขาวคณะ ช วาตะศิลป์. สัมภาษณ์, 17 ก.พ. 2542.
- บวร แก้วแสนไชย. อดีตหมอลำก๊กขาวคณะ ส จันทราภิรมย์ศิลป์. สัมภาษณ์, 27 ก.พ. 2542.
- บุญมี जानักดี. อดีตหมอลำก๊กขาวคณะ ช วาตะศิลป์. สัมภาษณ์, 17 ก.พ. 2542.
- บุญถื่อ หาญสุริย์. ศิลปินหมอลำอาวุโส. สัมภาษณ์, 26 เม.ย. 2541.

- บุญเลิศ สดสุขชาติ. อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม. สัมภาษณ์, 10 พ.ค. 2541.
- บุญโฮม กิ่งเข้ม. อดีตหมอลำก๊กขาวคณะ ช วาตะศิลป์. สัมภาษณ์, 17 ก.พ. 2542.
- ประมวล พิมพ์เสน. อาจารย์ 2 ระดับ 6 โรงเรียนกัลยาณวัตร. สัมภาษณ์, 25 เม.ย. 2541.
- ปราณี พลนุ้ย. อดีตหมอลำก๊กขาวคณะ ช วาตะศิลป์. สัมภาษณ์, 17 ก.พ. 2542.
- พิศมัย กุศลอ้ว. อดีตศิลปินหมอลำก๊กขาว คณะ ช วาตะศิลป์. สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2541.
- พระอธิการ พลสุวรรณ ศรีลโซโต. เจ้าอาวาสวัดศรีบานเรือง. สัมภาษณ์, 29 เม.ย. 2541.
- ไพรัตน์ วรรณวงศ์. นักวิชาการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
สัมภาษณ์, 2 พ.ค. 2541.
- ยวนใจ เพชรสงคราม. อดีตหมอลำก๊กขาวคณะ ช วาตะศิลป์. สัมภาษณ์, 17 ก.พ. 2542.
- รัฐจวน ดวงเด่น. ศิลปินหมอลำอาวุโส. สัมภาษณ์, 11 พ.ค. 2541.
- ราตรี ศรีวิไล. ศิลปินหมอลำอาวุโส. สัมภาษณ์, 6 มิ.ย. 2541.
- สุพจน์ บัวพรหมมา. อดีตหมอลำก๊กขาวคณะ ช วาตะศิลป์. สัมภาษณ์, 17 ก.พ. 2542.
- สุบิน เพชรสงคราม. อดีตหมอลำก๊กขาวคณะ ช วาตะศิลป์. สัมภาษณ์, 17 ก.พ. 2542.
- สมจิตร นีราราช. ศิลปินหมอลำอาวุโส. สัมภาษณ์, 11 ม.ค. 2542.
- สมจิตร ละว้า. อดีตหมอลำก๊กขาวคณะ ช วาตะศิลป์. สัมภาษณ์, 17 ก.พ. 2542.
- สมชาย วิเศษศิลป์. อดีตหมอลำก๊กขาวคณะ สมชาย วิเศษศิลป์. สัมภาษณ์, 12 พ.ค. 2541.
- สมบัติ คุณทอง. อดีตหมอลำก๊กขาวคณะ ช วาตะศิลป์. สัมภาษณ์, 17 ก.พ. 2542.
- สมศรี ไชยยา. อดีตศิลปินหมอลำก๊กขาว คณะ ช วาตะศิลป์. สัมภาษณ์, 18 ต.ค. 2541.
- หนูเจียม จิวิตรยาม. อดีตหมอลำก๊กขาวคณะ ส จันทราภิรมย์ศิลป์. สัมภาษณ์, 27 ก.พ. 2542.
- หนูทิพย์ กาบบัว. อดีตหมอลำก๊กขาวคณะ ช.วาตะศิลป์. สัมภาษณ์, 29 เม.ย. 2541.
- วีณา วิสเพ็ญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์. คณบดี ฝ่ายวิจัย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. สัมภาษณ์, 11 ม.ค. 2542.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

การตั้งค้าย้อและคาถาในการตั้งค้าย้อ
เรื่องย่อวรรณคดีอีสานเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย
ตัวอย่างกลอนลำสังข์ศิลป์ชัย ตอน ขานอา

การตั้งคาย้อและคาถาในการตั้งคาย้อ

การแสดงหมอลำกษาวเริ่มด้วยการไหว้ครูในเวลาประมาณ 20.30 น. โดยมีหัวหน้าคณะเป็นผู้นำไหว้ อุปกรณ์ในการไหว้ครูเรียกว่า คาย้อ “คาย” หมายถึง เครื่องเช่นไหว้ เครื่องบูชา คาถาอาคม ซึ่งมีความเชื่อว่า จะทำให้หัวสมองดี ความจำดี สามารถจำกลอนลำได้ดี แต่ ละคณะจะมีคาย้อต่างกัน คำไหว้ครูก็ต่างกัน แล้วแต่ว่าใครจะได้รับถ่ายทอดจากครูคนไหน คาย้อประกอบไปด้วย

1. ชันห้า   เทียนและดอกไม้อย่างละ 5 คู่
2. ซอยสี่   ใบกล้วยทับเป็นกรวย 4 คู่
3. หวี   ที่นิยมใช้กันทั่วไป
4. แว่น   กระจกเงา
5. ซ้อง   มวยผมที่ตัดออกมาเรียกว่า ซ้อง (หรือผมปลอม)
6. เหล้าก๊องเหล้า 1 ขวด
7. ไช้หน่วย   ไช้ดิบ 1 ฟอง
8. ผ้าบาย   ผ้าสีขาวบางคณะใช้ผ้าไหม
9. เงิน 6 สลึง   บางคณะใช้ 6 บาท หรือ 12 บาท
10. แป้ง   เป็นมหาเสน่ห์ มหานิยมด้วย
11. หมาก พลู บุหรี่   บางคณะก็ไม่ใช้

เมื่อหัวหน้าคณะจัดเตรียมเครื่องคาย้อเสร็จแล้วจะยกคาย้อเหนือศรีษะ แล้ววางลงจุดเทียน (บางคณะจะมีขันน้ำรองน้ำตาเทียนไว้เป็นน้ำมนต์ใช้ประพรมได้ด้วย แล้วก็ว่าคำไหว้ครูดังนี้ (ประมวล พิมพ์เสน, 2539)

สาธุเด้อข้าจกยกมือไหว้	คุณครูผู้สอนสั่ง
คุณครูบาขอให้นั่งใกล้	เทียมข้างอย่าชะไล
คุณท่านยกใส่เกล้า	เท่ากระหม่อมจอมผม
สาธุ สาธุข้าจกยกมือไหว้	วันทาทูลเทศ
กับทั้งเทเวศเจ้า	พระยาใหญ่อินทร์พรหม
กับทั้งพระยายมภิบาล	เวสสุวรรณเป็นเค้า
กับทั้งดาครยาเจ้า	ทั้งสี่กุมภัณฑ์
ขอให้ลงมาฟัง	ผู้ข้ล้าถวยไ้
มีทั้งขันดอกไม้	สรรพสิ่งบุบผา

ไหววอนหา	เทพผู้เป็นเค้า
เว้าทงนั้น	ถวยให้พระยอดคน
สารระวน	หญิงชายน้อยใหญ่
จูดกะได้	มาไว้ตามวง
พอจะจง	อ้อลงขันน้ำ
มีทั้งขันหมากพร้อม	ขันหมากยอนำ
ล้าแก่ชู้	วางให้แก้กัน
ขอให้นำกันมา	ดั่งปลาชาวฮ้อย
ลีลุดขอให้ไต่ขวาทลา	ผู้ข้านั้นเคื้อ
ลีลาขอให้ไต่ปองฝ้าย	ผู้ข้านั้นเคื้อ
ลีล้ายขอให้ไต่เชิงแพ	ผู้ข้านั้นเคื้อ
แก้มอุ้มทุมให้คนมาหุ้ม	ให้ผู้สาวมาซุมผู้ข้านั้นเคื้อ
อมนะโม	พุทโธสุภาพ
ขอให้เสียงผู้ข้าฮาบ	ปานหน้ากลองชัย
ขอให้เสียงผู้ข้าไหล	ปานคำหล่อแล้ว
เป็นดั่งน้ำเต้าแก้ว	ใสอยู่ฮ้างฮ้าง
เป็นดั่งวงพระจันทร์ย้าย	เวียนมาเทิงฟ้า
ขอให้ใจผู้ข้ากล้า	เหมือนดั่งแสงไฟ
ขอให้ใจผู้ข้าใส	งามคือต้อง
ขอให้ส่อง	เห็นชัดมันหา
ฟังเอาเคื้อ	บิดาทงแก่น
ฟังเอาเคื้อ	แก้วแก่นทั้งสาม
ฟังเอาเคื้อ	พระรามเป็นเบต
ฟังเอาเคื้อ	แก้วเกศจุลา
ให้มาฟังเอาเคื้อ	บิดาเชื้อชาติ
ฟังเอาเคื้อ	นักปราชญ์บัณฑิต
ฟังเอาเคื้อ	ฝูงทิดและจาร
เหล่าช้านาญ	มาตั้งแต่เค้า
ตายต่อเท้า	ปางแม่ทรมาน
เฮากะเป็นผัวเมีย	แต่บุญปางนั้น

โอบทนั่น

ถิคอ่อนม้า

สาธุเด้อคุณพระสงฆ์

กับทั้งคุณพระเจ้า

กับทั้งคาถาศรี

วาโยเพ็ลียง

หมอโหพร้อม

ขอให้มาเวดล้อม

อมสอใส ไสส่องแจ้

ออกใสธรรมพระเจ้า

คำไหว้ครูที่ยกมานี้ นอกจากจะทำให้เสียงดีความจำดี เป็นมหานิยมและยังสามารถป้องกันคุณไสยได้อีกด้วย

ลงตำไว้ก่อน

ตีได้กะบ่ไป

คุณองค์พระเจ้า

นั่งเกศเกษยา

สุพรรณสะเลิศล้ำสิทธิเดชฤาชา

แจ้ทวยดาวต้อง

หมอหรีมีมาก

ความซำอย่าให้หลง

แจ้ปานดาวขาวปานหมอก

เท่าหัวอกตกหัวทอง อมสหมตัก

เรื่องย่อต่อไปนี้เป็นผู้วิจัยได้คัดลอกมาจากเอกสารประกอบการเรียนชุดวิชาล่ากขาชาว
ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเขียนโดยอาจารย์ไพรัตน์ วรรณวงศ์ โดยนำเสนอ ดังนี้

เรื่องย่อวรรณคดีเรื่อง ลินไช (สังข์ศิลป์ชัย)

พระยาสุรราชเจ้าเมืองเป็งจาล มีมเหสีชื่อนางจันทนา มีน้องสาวชื่อนางสุมณฑา ถูก
ยักษ์กุมพันธ์ซึ่งเป็นพระยาอภัยเจ้าเมือง อโนราท มาลอบลักขณะชมสวนดอกไม้ เอาไปเป็นมเหสีมี
ลูกด้วยกันหนึ่งคนชื่อนางสีดาจันทร์ นางสีดาจันทร์ได้แต่งงานกับพระยานาค ชื่อท้าวเวรณะราช
เมืองบาดาล

พระยาสุรราชเสียใจและเสียศักดิ์ศรีมาก ที่น้องถูกลักพาจึงออกบวช แล้วเดินธุดงค์ไป
ถึงเมืองจำปา ซึ่งมีท้าวกษัตริย์เป็นเจ้าเมือง พระกษัตริย์รู้เรื่องราวของน้องสาวจากมหาราชครูเมือง
จำปาว่ายักษ์กุมพันธ์เป็นคนลักพาไป แต่วิสัยคนธรรมดาจะไม่สามารถสู้รบกับยักษ์กุมพันธ์ได้
นอกจากพระโพธิสัตว์ลงมาเกิดทำนองเดียวกันกับพระนารายณ์อวตารลงมาปราบยักษ์ราพนาศูรย์
ในเรื่องรามเกียรติ์

พระกษัตริย์ออกบิณฑบาตร ไปพบสาวงาม 7 นาง ลูกของนันทเศรษฐีน้องชายท้าวกา
มะทา มีใจปฏิพัทธ์รักใคร่มากจึงกับเมืองเป็งจาล ลาสิขาบทแล้ว ให้ขุนศรีขุนคอนเป็นราชทูต

นำเครื่องบรรณาการไปสู่ขอนางทั้ง 7 เอามาเป็นมเหสี แล้วให้มเหสีทั้ง 8 คน รวมกับ
นางจันทนาทำพิธีขอลูกจากพระอินทร์

นางจันทา และนางลุนน้องสุดท้องของนางทั้ง 7 ได้ลูกเป็นผู้มีบุญ แต่เกิดมาเป็นเด็ก
ประหลาดคือลูกนางจันทาเป็นคชสีห์ต่อมาให้ชื่อว่าสีหราชหรือสีโห ลูกนางลุนมี 2 คน คนพี่เป็น
คนแต่ถือดาบและธนูศรออกมาด้วยได้ชื่อว่า สังข์ศิลป์ชัย คนน้องเป็นหอยสังข์ ได้ชื่อว่า สังขาระ
กุมารหรือสังข์ทอง

มเหสีอีก 6 คน ได้ลูกเป็นชายธรรมดา เนื่องจากโทรเคยทำนายว่าลูกของนางจันทาและ
ลูกของนางลุนเป็นคนดี ลูกของนางทั้ง 6 เป็นคนชั่ว จึงมีความอิจฉาริษยามาก จึงวานให้โทรกลับ

ทำให้นายใหม่และจ้าววานให้หมีเสนห์ยาแฝดทำเสน่ห์ให้พระยาสุรราชหลังรักตนและเกลียดชังนางจันทาและนางลุนก่อนลูกจะคลอดออกมา

พระยาสุรราชหลงเสน่ห์ยาแฝดของนางทั้งหก เมื่อได้เห็นลูกของนางจันทาเป็นสัตว์ลูกของนางลุนคนหนึ่งเป็นหอย ก็เชื่อตามคำโหราศาสตร์ สั่งจับเนรเทศนางจันทาและนางลุนให้นำลูกหนีให้พ้นเมืองเพื่อไม่ให้บ้านเมืองมีเหตุอาเพศภัย

นางจันทาและนางลุนนำลูกออกเดินป่า อาศัยผลไม้เดินลิงเป็นเลี้ยงยังชีพทั้งแม่และลูกเป็นเวลาเดือนเศษ จึงไปพบปราสาทที่พระอินทร์เนรมิตเอาไว้ให้ พร้อมกับฉลากบอกกล่าวและตั้งชื่อกุมารทั้งสามดังกล่าวไว้ข้างคั่นแล้วนั้น

พระยาสุรราชคิดถึงน้องสาวไม่ลืม เมื่อท้าวทั้งหกอายุได้ 7 ปี จึงให้ออกเรียนวิชาเพื่อจะได้ไปติดตามเอาอา สู้รบกับยักษ์กุมพันธ์ ท้าวทั้งหกไปพบสังข์ศิลป์ชัย อยู่ในปราสาทร่วมกับนางจันทา นางลุนและมีครุฑ นาค สัตว์ร้ายนานาชนิดอยู่แวดล้อมเป็นบริวาร สืบถามได้ความเป็นลูกพ่อเดียวกันแต่มีฤทธิ์เดชมาก มีเพชฌฆาตให้ท้าวสังข์ศิลป์ชัยแสดงฤทธิ์ โดยให้สั่งให้ครุฑ นาค สัตว์ร้ายต่าง ๆ เข้าไปปรากฏที่เมืองเบ็ญจาลให้พระยาสุรราชและชาวเมืองได้เห็นแล้วกราบทูลท้าวสุรราชว่าเป็นฤทธิ์เดชของพวกตน พระยาสุรราชเชื่อจึงมอบให้ออกเดินทางไปตามตามนางสุมณฑา กลับเมืองและฆ่ายักษ์กุมพันธ์ให้ได้สมแก่น

ท้าวทั้งหกไปโกหกท้าวสังข์ศิลป์ชัยว่าพระบิดาสั่งมาให้ท้าวสังข์ศิลป์ชัยไปตามนางสุมณฑาและฆ่ายักษ์กุมพันธ์ แม่และป้าห้าม แต่ท้าวสังข์ศิลป์ชัยขอไปเพราะเป็นการแทนคุณบิดา

กุมารทั้ง 9 ออกเดินป่า โดยมีสังข์ทองแสดงฤทธิ์แผ้วถางทางนำหน้า ศิลป์ชัยชี้สี่โหล ท้าวทั้งหกเดินตามหลัง ไปพบงูใหญ่เรียกว่างูชวง ศิลป์ชัยต่อสู้ปราบงูชวงแล้วไปถึงแม่น้ำกว้างหนึ่งโยชน์ท้าวทั้งหกขอกลับเพราะกลัว ศิลป์ชัยว่าปราบยักษ์ไม่เสร็จจะไม่ได้ตัวอาคือ นางสุมณฑา จะไม่ยอมกลับถ้ากลัวให้พักคอยอยู่ที่นั่น โดยมอบให้สี่โหลเป็นผู้คุ้มภัยให้

ศิลป์ชัยกับสังข์ทอง 2 คนออกเดินป่าผ่านป่าเขาถ้ำเนาไพรแม่น้ำกว้าง 2-3-4-5-6-7 โยชน์ตามลำดับ ได้สู้รบกับยักษ์บ้างกับวิทยารบ้าง ปราบช้างฉัททันท์ให้ยอมจำนน พบต้นดอกนารีมีดอกเป็นหญิงสาว ต้นกัลปพฤกษ์ ดอกเป็นเสื้อผ้าพบบ่อแก้วบ่อเงินบ่อทอง ของมีค่านานาชนิด

พบนางเกียงคำและบริวาร 500 คน ผูกสมักรักใคร่เล่นเพลินอยู่ 7 วัน จึงข้ามแม่น้ำสุดท้ายกว้าง 7 โยชน์ เหลือระยะทางถึงอินราทเมืองของพระยาอภัยกษัตริย์เพียง 2 วัน สังข์ทองมีความเห็นว่ให้ศิลป์ชัยหยุดพักอยู่ก่อน ตนเองจะเข้าไปสังเกตการณ์ให้รู้ต้นลึกลงบางแล้วจึงค่อยเข้าเมือง ศิลป์ชัยเห็นด้วย เมื่อสังข์ทองกลับมาบอกว่าอภัยกษัตริย์ออกไปแล้วในปราสาทเหลือนางสมณฑาคนเดียวจึงรีบเดินทางโดยเทวดาอาราชมารับพาหนะนำส่งครั้งใกล้จะถึงเมืองอินราทเทวดาก็ขอลากลับเพราะเกรงฤทธิ์เดชของอภัย

ศิลป์ชัยขึ้นปราสาท พุดจากอย่างไร นางสมณฑาก็ไม่เปิดประตูให้แม้กระทั่งแสดงเป็นเจ้าชายพุดจาเชิงเกี่ยวพาราตี แต่สำเนียงเสียงพุดเป็นเสียงเด็ก เป็นเหตุชวนขันให้แก่นางสมณฑาเสียอีกที่สุดใช้ศรเสียบรุกญแจกระเด็นหลุดเปิดประตูเข้าไปในปราสาทได้ ชักไล่ไต่ถามจึงรู้ว่า เป็นอาและหลานกัน ศิลป์ชัยจึงขอให้นางสมณฑารับเก็บของออกเดินทางกลับกับตนก่อนกุมพันธ์กลับมาถึง นางสมณฑาหาทางบอเบี่ยงอำว่ากุมพันธ์มีฤทธิ์เดชมากคงสู้มันไม่ได้ ถึงหนีไปก่อนมันจะต้องตามทันอยู่ดีศิลป์ชัยจึงแสดงศรฤทธิ์ให้เห็น เสียงลูกศรวิ่งฝ่าอากาศดังกัมปนาทหวาดไหววิ่งกลับเข้ามาในปราสาทเกิดความร้อนดังจะลุกไหม้เป็นไฟ นางสมณฑาจึงเชื่อว่าศิลป์ชัยมีฤทธิ์เดชมากพอดีสังข์ทองเตือนว่ากุมพันธ์กลับมาจนถึงปราสาทแล้ว นางสมณฑาจึงเอาศิลป์ชัยไปซ่อนไว้ที่กองดอกไม้ที่ทิ้งไว้หลังจากใช้บูชาแล้วเป็นกองใหญ่หลังจากที่บดดมหลายปีพอดีที่จะเป็นกำบังคนมืด

กุมพันธ์ถูกฤทธิ์ศรชัยไปรบกวน ถึงกับฝ่าฝางและเมื่อยไปหมดทั้งตัว กลับถึงปราสาทขึ้นไม่ได้รู้สึกปราสาทร้อนเหมือนไฟลวกรน ต้องล้มนอนแค่นับนิ้วขอร้องให้นางสมณฑาไปช่วยโหมขึ้นปราสาทที่สุคนอนกลับไป

ศิลป์ชัยออกมาจากที่ซ่อนเร่งให้นางสมณฑากลับเมืองเบ็ญจาล นางสมณฑาอดอดจึงถอดดาบออกขู่ ถึงกระนั้นก็ขอลับคืนเอาของใช้ที่จำเป็นเพราะทำเป็นลี้มถึงสามครั้ง คือ สไบ ปิ่น และซ่องร้องหม่ร้องไห้ปลุกผีว่า “ลูก ๆ ถอนซึ่งสียาดเอาวนแต่แม่เสียม บ่มีใจคิดใคร่เมื่อเมื่อบ้าน” อันเป็นการแสดงถึงอนุภาพแห่งความรัก และความจงรักภักดีที่กุลสตรีพึงมีแก่สามีอันเป็นคุณธรรมประจำชาวตะวันออกเฉียงเหนือมาแต่ไหนแต่ไร

เมื่อศิลป์ชัยนำนางสมณฑามาซ่อนไว้ในถ้ำแล้ว ก็กลับไปฆ่าอภัยกษัตริย์ ฆ่าอย่างไรก็ไม่ตายตายลงไปก็กลับเกิดมาใหม่เป็นเจ็ดตัว และเพิ่มเป็นเจ็ดเท่าทุกครั้งี่ตายจนเป็นโกฏิตัว ที่สุดเกรงเดชของศิลป์ชัย จึงวิ่งเข้าป่าหิมพานต์ร้องเรียกหาไพร่พลและเสนาทั้ง 4 มาช่วยจึงเป็นอนุยุทธ

กรรมขึ้นคือสงครามชั้นเสนาอำมาตย์ เมื่อเสนาทั้ง 4 คือ ไกสีไวฑูกัน ไคสี และเพชไคยตายกุมพันธ์ จึงเป็นแม่ทัพออกรบเอง มีไวฑูเวทและพันลว 2 หลานเป็นปีกซ้ายขวาเรียกว่า มหายุทธธรรม คือ การรบใหญ่หรือเจ้าเมืองเป็นแม่ทัพพันลวตายในทีรบก่อน กุมพันธ์ฮึดสู้เพราะการที่ผู้ชายรักษาเมีย หรือหญิงอันเป็นที่รักไม่ได้จากมือศัตรูคู่อาฆาตแล้วถือว่าเสื่อมเสียเกียรติ และศักดิ์ศรีมากที่สุดเหือก สุดท้ายแปลงตัวเป็นไก่แสนตัวบินมาเอนางสุมณฑาและมีนางสุมณฑาถูกอุ้มอยู่ทั้งแสนตัวไม่รู้ตัวจริงตัวปลอม สีโหแสดงฤทธิ์รื้อก้องกับปนาทขึ้น ตัวจำแลงทั้งหมดหุแตกตายหมดเหลือเพียง กุมพันธ์อุ้มนางสุมณฑาอยู่เพียงตัวเดียว พระแสงดาบชัยศรี ศิลป์ชัยจึงยกดาบขึ้นฟันตกตายไป

ศิลป์ชัยเชิญนางสุมณฑาเดินทาง นางขอร้องให้ไปรับเอนางสีดาจันทร์ที่เมืองนาคก่อน เพราะจากกันจนสุดหล้าฟางเขียวอมจะเศร้าโศกไม่มีความสุขทั้งแม่และลูกศิลป์ชัยรับอาสาไม่ เกิน 3 วัน จึงพากันกลับคืนเข้าพักปราสาทเมืองอโนราท กุมพันธ์ทั้งที่ตายไปแล้วยังแสดงฤทธิ์กลิ้ง ตัวมาถึงปราสาทในเมืองเช่นกัน เป็นอันว่านางสุมณฑาต้องเฝ้าขอนผีตายอยู่คนเดียวโดยศิลป์ชัย มอบสรไ่ว์หนึ่งเล่มไว้เป็นเพื่อนเพื่อกันเพศภัยต่าง ๆ

ศิลป์ชัยและสังข์ทองลงไปเมืองนาค ถ้าพนั้นสกากับพระยานาคสามีนางสีดาจันทร์ ข้าง ศิลป์ชัยใช้ดาบศรศิลป์และสังข์ทองเป็นเดิมพัน พระยานาคเอาบ้านเมืองทั้งหมดเป็นเดิมพันตกลง เล่นกัน 3 ยก ศิลป์ชัยชนะทั้ง 3 ยก พระยานาคกลับคำไม่ยอมให้เดิมพัน เสนานาคก็ยุยงว่าศิลป์ชัย เป็นเด็กมกคนเดียวไม่ยอมให้เสียอย่างอะไรจะเกิดขึ้น ศิลป์ชัยทำใจดีเปลี่ยนเป็นนางสีดาจันทร์เพื่อ เอาคืนไปหาแม่และกลับเมืองเป็งจาล พระยานาคโกรธหาว่าดูหมิ่นและใช้เล่ห์ขิงนางอันเป็นที่รักจึง สั่งให้จับตัว ศิลป์ชัยแผลงศรไปพระยานาค คงรับเองเฉพาะนางสีดาจันทร์ เพื่อให้ได้ไปพบนาง สุมณฑาผู้เป็นแม่เท่านั้น แล้วสั่งสอนพระยานาคและบริวารให้ตั้งตนเป็นคนดีคำสอนเป็นที่ประทับใจมาก ผู้อ่านผู้ศึกษาควรจะให้ความสนใจเป็นพิเศษ

ศิลป์ชัยนำนางสีดาจันทร์ขึ้นมาพบนางสุมณฑาที่เมืองอโนราท ท้าววระรุณนระราช พระยานาคตามขึ้นไปส่งด้วย ทำพิธีเผาศพกุมพันธ์แล้วแต่งตั้งให้ท้าววันนูลาพี่ชายของกุมพันธ์เป็น เจ้าเมืองอโนราทแทนกุมพันธ์ที่ตาย สั่งสอนให้รู้จัก “ฮึดคอง” ในการปกครองบ้านเมืองเช่นเดียวกับสั่งสอนนาค เป็นที่ซาบซึ้งของพวกยักษ์มาก สมควรให้ความสนใจเป็นพิเศษเช่นกัน

เมื่อจัดแจงให้เมืองนาค และเมืองยักษ์ให้อยู่ในฐานะเมืองขึ้นเป็นที่เรียบร้อยแล้วศิลป์ชัย และสังข์ทองพร้อมนางสุมณฑาและนางสีดาจันทร์ก็ออกเดินทางกลับเมืองเป็งจาล เนื่องจากเทวดา

่นระยะทางให้ไม่กี่วันก็กลับมาถึงท้าวทั้งหกและสีโห ซึ่งคอยอยู่ระหว่างทางท้าวทั้งหกก็ทำเป็น
คือกดีใจยกยอสรรเสริญพินอบพิเทาศิปลีชัยเป็นอันดี แต่ลับหลังชุบฉิบหาวิธีฆ่า ขึ้นปล่อยไว้เข้าถึง
เมืองความดีความชอบจะตกแก่ศิปลีชัย สีโหและสังข์ทองทั้งหมด ส่วนฝ่ายตนจะไม่มีอะไรเลยเมื่อ
เดินทางมาถึงน้ำตกใหญ่ น้ำตกจากที่สูงไหลเชี่ยวกราดมาก จึงออกอุบายชวนศิปลีชัยลงอาบน้ำ ได้
จึงหวะช่วยกันผลักศิปลีชัยตกเหวน้ำตก กระแทกพัดจมหายไป ร้อนถึงพระอินทร์มาช่วยจึงจากน้ำ
ชุมให้พื้่นนำคืนไปมอบแก่แม่และป่าที่คอยอยู่ในปราสาทเนรมิตพร้อมดาบพระขรรค์ชัยศรี ธนูศิปลี
ชัยและสีโห สังข์ทองด้วย ท้าวทั้งหกกลับมาบอกนางสุมณฑาทว่าศิปลีชัยตกน้ำตายแล้ว

นางสุมณฑาทักลูกเสียใจแทบสลบ ไม่เชื่อว่าจะเป็นไปได้เพราะเคยเห็นความสามารถ
ของศิปลีชัยมาแล้ว จึงได้สไปบั้นและช่องปักไว้ที่โศคนเสียงหายถ้าหากศิปลีชัยตายจริงขอให้ของ
ทั้ง 3 สิ่งสูญหาย ถ้าไม่ตายขอให้มีคนนำไปถวายจนถึงเมืองเป็งจาล

กลับถึงเมืองเป็งจาลท้าวทั้งหกก็ทูลเอาความดีความชอบของตนฝ่ายเดียวกับพระยาคุ
สราช แม้ว่านางสุมณฑาทจะกราบทูลว่าผู้ปราบยักษ์ปราบนาคนั่นคือ ศิปลีชัย สังข์ทอง และสีโห ท้าว
ทั้งหกยืนยันว่าศิปลีชัยที่ไหนไม่เคยมี ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าศิปลีชัยตายไปแล้วด้วยน้ำมือของพวกเขา
พอดีพ่อค้าสำเภานำสไปบั้นและช่องขึ้นถวาย นางสุมณฑาทายืนยันได้ว่าเป็นของเสียงหายของตน
พระยาคุสราชจึงเชื่อคำของน้องสาว สั่งจับท้าวทั้งหกพร้อมมารดาโอรและแม่หอมเสนหียาแฝดเข้า
กรงขัง สั่งให้ทำถนนไปสู่ตาดคำหลวงซึ่งคิดว่าจะเป็นที่อยู่ของท้าวสังข์ศิปลีชัย ตามที่นางสุมณฑ
าทบอกให้แล้วเสร็จภายใน 3 วัน

พระยาคุสราช เจ้าประเทศราชร้อยหัวเมืองและพลพลโยธาพร้อมนางสุมณฑาทและลูก
ออกไปถึงที่หมาย จัดพรานป่าออกค้นหาก็ไม่พบจึงบวงสรวงเทวดาเจ้าป่าเจ้าเขabinคาลให้เสียงอื่
กนึ่งของไพร่พลดังไปได้ยินถึงศิปลีชัย ศิปลีชัยให้นาคหนุ่มมาสืบรู้ว่าเป็นบิดาของศิปลีชัยมาตาม
เพื่อรับลูกเข้าเมือง นาคหนุ่มนำพระยาคุสราชกับเสนอำมาตย์ 100 คน ท้าวประเทศราชอีก 100
คน และนางสุมณฑาทกับลูกพร้อมบริวารฝ่ายหญิงอีก 100 คน รวมเป็น 300 คน เข้าไปยังปราสาท
เนรมิตของศิปลีชัย

ได้พบแล้วศิปลีชัยพูดทำนองตัดพ้อพระบิดาว่า เกิดมาไม่เคยมีพ่อเคยได้ยินแต่เสียงนก
เสียงชนิดต่างคนตรี อาหารรักก็มีแต่เผือกมันและผลไม้เดนลิงที่มารดาเก็บมาป้อน ถ้าจะเกิดในเมือง
จริงก็ประจุกูกชายชู้ทั้งถูกระบุเช็ดขวาง ถูกขบหนืออย่างไรไม่ปรานีควรยกสมบัติให้ลูกรักลูกแพง

ทั้งหกนั้นคิดว่า พระยาสุรราชพูดไม่ออกสะอีกสลบไป ผู้ติดตามทั้ง 300 คนพรอยสลบไปด้วย แม้แต่นางจันทาและนางลุนป้าและแม่ของศิลป์ชัยก็สลบไปด้วย ร้อนถึงพระอินทร์สั่งให้สังข์ทองและสีโพน้นำพุทธมิ่งพิน ที่สุดศิลป์ชัยรับกลับเข้าไปครองเมืองเป็งจาล

พิธีอภิเษกยิ่งใหญ่มากได้ตามเอานางเกียงคำมาเป็นมเหสีเอก เอาลูกเจ้าพระยามหากษัตริย์ทั้ง 4 ทวีป จำนวน 6,000 คนเป็นมเหสีรองและสาวงามอีก 10,000 นางเป็นพระสนมบ้านเมืองสงบราบคาบร่วมเย็นเป็นสุขมาก ยากที่จะจินตนาการของกวีชาติใด ๆ จะเสมอเหมือนได้คือ

“ทุกที่เข้า	มูลมากในนา
ระคูปีเดือน	แต่งสาวขมเมียน
ไผ่บ่อมีขจัดข้อง	กวนกันชิงเขตต์
แม่นว่าสัตว์สิ่งเข้า	ชุมพร้อมเพ็งบุญ
ก็บอบังเบียดด้วย	อากาศดาวหลัง
เสื่อสาวสั่ง	บ่อกวนกุ่มเนื้อ
ราชสีห์ช้าง	ชวนกันฮักเฮง
มีเคียดข้อน	จำไว้ดังหลัง
คุบ่อออ้าง	เอานาคเป็นผิด
ฟังคำสอน	สอดแสวงหวังเว้น
ฟังพอนเว้น	วางงูคายเคียด
กาค่องเค้า	เสียงเกี่ยวก่อนฮ้าง
รูบ่มีจำเขี้ยว	สันดาคอมเขียด
แมวมอบถั่ว	แกลงฮ้างฮ่วมหนู
สองผิดไว้	วางเถนอะนุยาต
เป็นเพื่อเจ้าสี่บาส	แสนตื่นตั้งแต่หลัง แท้แล้ว”

“สังข์ศิลป์ชัย”

ตัวอย่างกลอนลำกกาขาว เรื่องสังข์ศิลป์ชัย ตอนศิลป์ชัยขานอา (คำว่า ขานอาหมายถึงถึงเรียกหาอา) โดยผู้วิจัยได้คัดลอกจากต้นฉบับ โดยยังคงรูปแบบสระและพยัญชนะเช่นเดิม ดังนี้

ตอนสินชัยขานอา

สินชัยล่า อายุของเข้าพายในเยี่ยมพ่อ บาก็เหยะย่องเข้าเห็นแล้วก็ล่าดู ยังบ่อเห็นไผแท้
 ปรางทองแผ่นเปล่า บาก็เตะต๋อยต๋องแกลงเ็นเฮียกหาไผผู้เนาอยู่ห้องสถานฮียเร็วขาน บาก็ยอมมือ
 เตาะแผ่นกระดานดั่งก้องบาก็ติแกลงท้วงแกลงการกอยกล่าวไผผู้เนาอยู่ที่นี่เห็นแล้วสั่งบ่อตั้ง เจ้านี้
 เป็นหญิงหลื่อหรือชายสั่งบ่อปาก เฮียมหากเห็นแนแล้วสั่งมาหลื่อบ่อตั้ง เจ้านี้มีผัวหลื่อหรือหญิง
 พลอยสั่งบ่อปาก เฮียมประสงอยากสู้จะบวนน้องให้บอกมา คั้นบ่อมีคู่ซ้องเฮียมจักโคคอยคุดันแมน
 พอใจมักสิแแล้ว ชมเชยซ้อง เฮียญเจ้าใจถวาร์เฮียมนำเฮียมพอน้อยแนแม่...มองเบ็งพุ่น เบ็งพีพอแล้ว
 จังสิเอา...ละนา

อาล่า ศรีกระษัตริย์ให้นอนฟังแจ่งแจบ ฟังกี่ฟังบ่อได้คูเสียนเสียบหู ฟังเสียงแผด ๆ
 เพียงคือดั่งเสียงคน นางการคิดอยู่ทงทวงแค้น อันนี้จักแมนเทพาด้าวแดนโตมาลวงหลอกกุนอ...
 เมื่อบ่อต้านตอบถ้อยศิ้อย แมนบ่อเห็น หรือแมนแนวคนแท้วาจาเสียงต่าง ฮอดที่ยังหนุ่มน้อยบ่อ
 พอสู้แแล้วนม ก็บ่อสมสิฮุยเฮียงเสพกามคุณ นางการถามชื่อลือบาฟ้า

สินชัยล่า ท้าวเข้าใกล้หลังล่าดูแยง แล้วจึงวาจาใจตอบขององค์สร้อย ให้พี่ขอไปเยี่ยม
 พายในหลังล่าแนแม่... พี่ขอเข้าพักห้องนำ น้องชวคาว... น้องเฮี้ย

อาตอบ นางกล่าวต้านจาตอบบาคาร แล้วจึงใจวาจาตอบบาคำแจ่ง อันนี้ บ่อแมนศาลา
 แท้แนวคนเซาแแล้ว อันนี้ปรางเลิศล่าหากมีเจ้าอยู่แฝง นางฮ่าแล้วคณิงฮอดผัวขวัญ ขอให้กุมพันธุย์กษ
 ต้าวคินไว้ฟ้า

สินชัยล่า ท้าวเข้าใกล้หลังล่าพายใน แล้วจึงวาจาขานตอบอาสามครั้ง ให้พี่ขอไปเยี่ยม
 พายในหลังล่าพี่ขอตั้งแต่ห้องของน้องพี่บ่อเอา... ดอกนา

สินชัยล่า ท้าวฮ่าฮู้หัวตอบคบบมือแล้วจึงวาจาใจตอบอาองค์ให้ เสาหนีบ่อแมนแนวนาม
 เชื้อชายเกแแล้วตำสิมาหาเที่ยวซ้องชมชู้ทานผู้ใด พี่ก็ขอชมเล่น ปรางทองโดยซื่อบ่อหวังชมจูบแจ่ม
 นมจู้เพินผู้ได้...ดอกนา

อาตอบล้า นางการเ็นทางในซ้องกล่าวเจ้าอย่าได้ลวงเข้ามาพิบ่อดี มันสิมีปาปังบาปเวร
นำต้อง

สินชัยล้า ท้าวฮ่ำสู้ด้านตอบคำขึ้นแล้วปัญญาแสงก็บ่อควรคำนั้น ลังเพื่อตั้งแต่สัก
ภูณน้อยปัญญายังสิ้น ช้างसानว่าดิขนาดแท้ก็ตายย่อนเพราะควนเสียมนี้ เปรียบเหมือนนกเจ้าน้อย
งอยอยู่กลางหนอง ยามเมื่อบินบนผายก็จึงเห็นขาวแจ่ง

อาตอบ นางก็ส่องเบิ่งหน้าแล้วก็เลาเลยหัว มิ่งสิมาอนจายอยู่ยังฉั้นนี้นานหนีแท้กุม
พันรัฐสิมาฮอด พันสิจับปิ่นเปียงกินเหมียงเมื่อเย็น...สะนา

สินชัยล้า ท้าวโกษกล้าแขงข่มยอมมีฟัง เป็นหยังมาตันต้องถวาร ทองเทียวทอง เสียมจัก
ทำแผ่บ้างไฟสิด้านต่อกู

พอแต่ท้าวกล่าวแล้วมือก็น่วงฝ่ากระดาน ทั้งธนูศรยิงปิ่นเปียง กระแจฟ่ง

อาล้า นางฮ่ำสู้คำปากขบแขงก็จึงไขวจากล้าแลบท้าว ก็จึงเห็น...กระบัตริย์ให้กุมมารยัง
อ่อนดูเพศหน้าคือเชื้อลูกหลาน นางจึงคิดค้นเค้นคณิงถี่ถวาคูกุมมารมาแต่ไสวันนี้

สินชัยล้า บาบ่าวท้าวด้านตอบคำอา เลยเลามีวจาตอบอาจอองค์สร้อย เสียมนี้หากเป็น
แวนนามเชื้อพระยาหลวงกุสลาตจริงแล้วเพราะว่ายักษ์หอบอุ้มอาดันด่วนมา พ่อก็คิดดั่งแก่นแสน
โศกมีนานจำบาเจียวภูสูงสี่บาพระองค์น้อง

อาตอบ นางการได้ยื่นคำบากล่าว ก็จึงไปกอดอุ้มเอาท้าวขึ้นไสเอว แต่นั้นอาที่ฮักแจ่ม
เจ้าชมจวบจอมขวัญ หลายเดียวเดินคั่งมาถึงที่ อันว่าวงศ์ศาเชื้อแนวเสาคอยอยู่ดีลือ... กับทั้งปีตุเรศให้
นครกว้างคอยสำราญ อันหนึ่งหลานเจียวข้ามเขาทองล้านหน่วยมานั้นน้ำล้านชั้นตันหน้าวางสิเดิน
บาการทำสันได้จึงคั่งเดินมาได้

สินชัยล้า บาการด้านขานอาโดยชอบอาเอย... หลานบ่อได้ย่อนข้านมารฮ้ายทอโยว่าแต่
ได้แก่นตันอาเอกองค์กระบัตริย์กลับคืนเมื่อแห่งเปงจาร์ยกกว้าง หลานจักพาอาเจียวพราววงวันนี้...อา
จงปุ่นแปงเมี้ยน ประดับไว้เร็วยิงอาอย่าช้าเดียน้อย่างสุนาน...อาเอ้ย

พูด เออเน้อสิไปนำหลานบ่อละอา

อาตอบ ถ้า = นางก็ชมหลานน้อยนงค์เยาว์อย่าได้กล่าวหลายเอ๊ย...

ยักษ์มันตีขนาดแท้วเจ้าเอดจั่งโต...ละนา

สินชัยล้า บาบ่าวท้าวด้านตอบคำอาให้รีบเร็วพลันเพียงแต่ปูนไฟ พร้อมอย่าได้หอม
ควมเจ้าให้จัดเอาเร็วเร่ง อาอย่าได้อวดโอ้ผีเฒ่ารีบมือ คิดว่าจอมคุณให้หาอาเอ๊ย...ย้อยยังอาเลาถึม
ชาติเชื่อใจของเกี่ยวมาร...ละนา

อาตอบ สุมลพาแถลงด้านคำหลานโลมลูบ อาบ่อฮักฝ่ายพันอาบ่อซังฝ่ายพีดีล้าพร้า
เสมอ นีหากแมนกำอะมีหลิกหนีบ่อมีเว้น...ให้หลานคืนไฟไหวราชาตนพอก่อนถ่อน... อย่าได้คิด
โสกเศร้าคณิงฮ้อนฮอดอา...

สินตอบ ท้าวฮ้ำฮู้คำแห่งอาแถลงภูธรขมกินเค่างทังเค้น อันนี้ เอาแต่คุณฟัวฮ้างขุนมาร
มาข่ม มันจักยอมแผ่นฟ้ามาถังกะบ่อถั่ว กูก็ชายทหารขามขมภูเสียงโลกมาแหล่ว...อาจักขี้ค้อยู่ได้
เร็ว ด้านให้ขาดคำอาเอ๊ย

อาตอบ นางกล่าวด้านจตอหลานฮัก เฮาสิทำจันได้จั่งสิคืนเมื่อได้ หลานสิทำจัน
ได้แท้ออาเมื่อฮอด ยักษ์นั้นตีขนาดแท้วจอมเจ้าเฮดจั่งโต อันหนึ่งหลานเจียวข่มอนันตั้งล้านหน่วยก็
ดีก่อน...เจ้าอย่าได้กล่าวด้านคำนั้นประมาณเขา เจ้านี้ยังหนุ่มน้อยบ่อมีทอพายติน อันว่ากุมพันธุยักษ์
ทอภูเขากว้างให้หลานคืนคอบไ้ปีตุเรศแรง โยก่อนถ่อน...อาอาเสียวาคู่ตามบ่อมีพ้อ นางเลาโลม
บาท้าวเชษฐหลานเมื่อก่อน อาวเจ้ามาฮวดแล้วสิจ่าให้ส่งตามหลานเอ๊ย

สินชัยล้า คำเขียนพระทัยแท้ออาเอ๊ยอย่าสุกล่าวริบปล้นแต่งเข้าของเจ้าด่วนไป บัดนี้อาได้
มาเกือกแก้วบริสากกุมพันธุ เรียกว่าเป็นเสน่หาฮักบ่อใช้คองคุณแก้ว ขามเมื่อมรณาแล้วจมลงพื้นแผ่น
อาเอ๊ย แปวเป้งฮ้อนไฟใหม่หมื่นพี แนวว่ายักษ์ถ่อยฮ้ายหินชาติป่าปึงอาอย่าทำความผิดฝ่ายมารโพง
เป้า อาจักสามเห็นห้วงนิลพาน นำเพินเพราะว่าจ้าวเสฟฮ้อนใจของเกี่ยวมารอาเอ๊ยเดชศรีลิต พอให้
อามองเห็นส่องประการคุด้วย

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

กุมพันธุ์ถ้ำ ยักษ์กล่าวด้านจาดต่อเมียขวัญสุมลทระนวนนางจงคอยฟังเดื่อน้อง วันนี้ที่ลง
 ค้าวแถวไม้บ่อสบาย พี่หาอิดหิวหล้าขาแขนก็มันเมื่อยขาลากห่างไปได้กะบ่อไหว ขอให้นังค์นาง
 น้องสุมลทามาเอาพี่แม่เคื่อ พี่นั้งบ่อได้สถานฮ้อนดั่งไฟ...น้องเอ๊ย

สุมลทถ้ำ ได้ยินพี่เฮียกเอ็นสิยย้ายลงไปสา สุมลทนางศันนางสิลงไปไวฟ้าว พอแต่มา
 ถึงเท้ากุมพันธุ์พระพี่ สุมลทนางถน้อยดาวนั้งนั่งลง เป็นไต่แท้กุมพันธุ์ พระพี่แพงเอ๊ย แต่สู่มือลวง
 ขึ้นมาได้งายตาย...พี่เอ๊ย

กุมพันธุ์พูด มีอนี้บ่อฮู้ว่ามันเป็นหยังน้องเอ๊ย พี่นั้งมาฮอดบ้านแขนขาหากมันเมื่อยน้อง
 เอ๊ย พี่นางขึ้นบ่อได้สถานฮ้อนดั่งไฟ เอาพี่ขึ้นไปแนสุมลท

สุมลทถ้ำ นางฮู้ถึงเดชฤทธิ์ที่หลาน ก็จึงจมนเอาศ้วคว่นไปบ่อมีซ้า... กุมพันธุ์เจ้าอน
 ลงกึ่งเกียกมือลูบไล่พรมน้ำพองถามเนได้แท้กุมพันธุ์เจ้าพี่ แมนพี่เจ็บเสาบฮ้อนในเนื้อแมนสิ่งได้...พี่
 เอ๊ย

กุมพันธุ์พูด เอพี่นั้งถีกถิ่นน้องเหม็นสาปคาวคน แมนไฟเดินมาถึงช่วงปรางวันนี้ที่สุมล
 ทาเว้าให้พี่ฟังเบ็งดู

สุมลทถ้ำ นางกล่าวด้านแถวถ้อยตอบศ้วก็บ่อมีไฟตามหม่อมพระนางเด้อฮ้าย

กุมพันธุ์พูด พี่บ่อเชื่อคอกสุมลท ทิน้องว่าพ้อมีคนอยู่ในปรางของเขาเอามาให้พี่กินชะ
 ดี ๆ เร็ว

สุมลทถ้ำ อรใหม่หน้านางพูดทรงศ้ว อย่าได้ลาความผิดบ่อใช้คงสิเป็นได้

กุมพันธุ์พูด บ่อมิจังได้พี่ถีกถิ่นอยู่เอามาให้พี่กินชะ

สุมลทถ้ำ สุมลทาด้านทูลคะดีโดยชอบพี่เอ๊ย...น้องบ่อคิดอยากได้อันได้ แท้ทอโย
 เพราะว่าจิตขงน้องยังขอดชะนังอก คิดว่าไกลวงค้วลจากมานานมี้อ นางอยากกินเมื่อบ้านเปง
 จารของเก่า คั้นว่าฮู้พี่หุ่นดีแล้วจึงตำวมา...พี่เอ๊ย

กุมพันธุ์พูด สุมลทาเอี้ย แมนน่องคิดอยากได้ดวงคายนพยมพีสีบิน บนหะลวงเอา
มาให้ การที่คืนเมืองบ้านสุมลทาน้องอย่างกล่าวเขา ๆ อย่าเว้า นี่หะลวงสุมลทา น้องเอาไปเสียงไว้ใส
เอามาให้พีกินชะสุมลทา อันว่ากองดอกไม้เทออกฮาวภูแสนคน

สุมลทาล้า นางกล่าวด้านคำระห้อยต่อผัว หากว่ามีเที่ยงแท้เจ้าสีได้มองเห็น พีเอี้ย เขียม
สีเอาไปวูกที่ไค่นอฮ้าย ดันพื่อเชื่อน้องเชียวพีหาดูอันว่าตาคุมพันธุ์ สังก่าไรบ่มีแล้ว

กุมพันธุ์พูด เออ คันบ่มีพีกะสินอนดอกน้องเอี้ย เอาน้ำพรมให้พีแม่สุมลทา

สุมลทากล่อมผัวล้า นอนเสียดึกพีน่อง เอ่อ เออ เสอ เอี้ย เอย ๆ ๆ ๆ ลมพัดพายชายพัด
มา เอ่อ เออ เสอ เอี้ย เอย ๆ ๆ ๆ ลมก็พายชายก็พัด เอ่อ เออ เสอ เอี้ย เอย ๆ ๆ ๆ นอนสาเดื่อผัวขวัญ
ให้เน่งนอนสาเดื่อฮ้าย

สินชัยล้า ภูวนาทฐ์ ยักษ์ใหญ่นอนหลับ บากี่เขียวคั่นคงคอบบองค้ำให้

สินพูด นี่หะลวงกุมพันธุ์มันนอนหลับแล้วมาไปเถอะอา

สุมลทาล้า นางคารขอเหนียวอนบาท้าว เชิญหลานยังชามคาวอวเจ้าตื่น จึงคอยเขียว
ขอบขันเดินคั่นต่อไป

สินชัยพูด นี่หะลวงอาสีไปหีบ่อไป รีบแต่งเอาของเร็ว

สุมลทาล้า นางคั้งแค้นทูลแทบฐีหลาน ขอมความขอโทษเดื่อบาท้าว นางก็ซด ๆ น้ำ
ชลธาไหลหลัง เอื้อนบ่ได้ทั้งให้สั่งผัว ว่าโอินอพีเอี้ย... หลานจักพาน้องขามเขาทองไกลพี น่องก็
ซัดบ่ได้เพราะกลัวข่านอนหลานอยู่ดีเดื่อพระสามีฮ้ายตนมิ่งผัวขวัญเขียมเอี้ย... ข่านแต่มีปาฟงบาบ
เวรถึงน้อง นางสีลีลาผ่ายลาชายให้ฮ้อชลเนตย์หลังข้อยลงห้องซังผัว พอแต่นางฮ้อและสีฮ้ายข่างไป
สาสุมลทานางแพงสีข่างไปไวฟาว

สุมลทาล้า พอแต่เดินจวนถึงแห่งพลานคณิงได้

สุมลทาพูด นี่แหละหลานมาซอดหนี อากี้ลมแผ่นผ้าสะไบล้วนค่าคำชั้นแหละหลานให้อากลับคืนไปเอาซาก่อนเถาะหลาน

ลินชัยพูด ไปไว ๆ เค้ออาหลานสิถ้ำอยู่หนี

สุมลทาลำ พอแต่นางว่าแล้วสิย้าย่างไปสา สุมลทานวลนางสิย่างไปไวฟ้าว พอแต่มาถึงห้องตนที่ฝัวขวัญ สุมลทานวลนางก็นั่งลงเสียงไกลี่...ว่าโอหออ...ให้เจ้าลูก ๆ ถ่อนเมียสำพรากพลอยพัดที่เอี้ย...อย่าสุนอนหลับหลายในตื่นมาเค้ออ้าย

ลินชัยล่ำ บาบ่าวท้าวคอยยากนานมา บากี้ผายแดงคิงออกไปแลเยี่ยม

ลินพูด นี้อ่าว่าลีมของ แท้ที่จริงอยากมาบุกฝัวกะบ่อว่า ปุกได้มันกะบ่อตื่นคอกอาริบมาไปเร็ว

สุมลทาลำ นางก็จัดรีบร้อน เน้วเลงโดยพลันนางก็ค้วเคี้ยผันค่วนพลันเลยฟ้าว มีอชวาเกี่ยวทุกพันธุ้ทั้งสั่ง พอแต่นางสั่งแล้วเสียงแค้นก็แลนลง...ละนา

สุมลทาลำ นางก็ไปตั้งเท้าเฮือนคร้วคุ่มคว่า ยังว่าลิมป็นเก้าจึงจาเว้าต่อหลาน...

พูด นี่หลานมาซอดหนีอากี้ลิมป็นก้าอีกแล้วให้อากลับคืนไปเอาก่อนเถาะหลาน

ลินพูด ลิมยังมีอีกหละอา ไปไว ๆ อย่าอยู่โคนเค้ออา

สุมลทาลำ พอแต่นางฮำแล้วสิกลับตัวหอปราง สุมลทานวลนางสิตัวคิ่นเมื่อบ้าน พอแต่มาถึงห้องกุมพันธุ้ตนที่ สุมลทานถน้อยคาวนี่ก็นั่งลง ว่าโอนอ...ให้เจ้าลูก ๆ ถ่อนกุมพันธุ้เจ้าที่ ๆ เอี้ย น้องสิหนีจากแล้วเชญอ้ายให้ตื่นมา หลานสิพาน้องขามเขาทองไกลที่ ๆ เอี้ย คันที่ลูกขึ้นแล้วบ่อเห็นน้องอยู่คอมที่เอี้ย

พูด ที่กุมพันธุ้ ตื่นเถาะน้องสิได้จากที่ไปแล้วตื่นมาหาน้องแม่คุณที่

สินชัยล่า สินชัยทำวคอยคยคยเปล่า จนว่าอดเมื่อยหล้าบาท้าวก็คั่งตาม...

สมลทาล้า นางก็หีบปิ่นเกล้าแล้วก็เลาเลยลง ตามบาไปฮอดสะพานแถมได้ ก็จึงอุบาย
ได้ยอกคิ่นไปคอบเลา จิตย์กระสัน โศกเศร้าคะนิงเจ้ามิงค์ว ความรักยังบ่มัว เหลียวหล้าคิ่นหลัง
นางก็วอนภูมีว่าลี้มยังซ้อง

อาพุด นี่หลานมาฮอดหนี่อาก็ลี้มชองให้อาคิ่นไปเอาก่อนเถอะหลานเอี้ย

สินพุด อ้าวลี้มอีหยังหลายเทื่อเท้ระอา รีบไปไว ๆ เคื่อที่น้อบ่ให้โดนและให้เป็นเทื่อ
สุดท้ายชั้นหละอา

อาล้า พอแต่นางฮ่ำแล้ว กับตัววอปรางสมลทนางคั้นางก็ตัวคิ่นไวฟาว พอแต่มายัง
ห้องกุมพันธูเจ้าพี่ นางก็ฮ้องฮ่ำให้เสียงจ้อยสั่งค้ว ว่าโอนอ... ให้เจ้าลูก ๆ ถอนชิงขาดเอาวอนพีเอี้ย
เฮียมบ่มีใจคิดตัวคิ่นเมื่อบ้าน คิดเมื่อน้องฮักฮ้าย พันทีแสนถนัดบ่อยากไกลพลอยพัดจากไป
พอดี้

สินชัยล่า สินชัยทำวคอยคยคยฮอด ก็จึงกลับตัวตั้งถึงห้องยักยี่...

สินพุด นี้อาสีเมื่อนำหลานบ่อบอกมาเพ็งคู้ คั้นบ่เมื่อหลานสิดคหัว หิวเอาไปทูลภู
วนาท ละคาบไวนำเชื้อหมู่มารเต้อ เว้ามาเพ็งคู้เร็ว

อาล้า นางการเอื้อนจนใจอกสิดแตกตายแล้ว ด้านสั่งฮ้ายเสียงจ้อยจากไกล สินชัยจัดริบ
ร้อนเฮียมฮุ้งฮ่ามเห็น นางก็เดินคอบหลานคั่งไปทังเอื้อน นางก็เหลียวคิ่นบ้าน สถานทองฮ้าย่างนาง
บ่อรออยู่ซ้า จึงเดินคิ่นค่วนไปเข้าป่าไม้เหลียวหล้าคิ่นมา นับแต่คาราสายบ้ายโมงลงค้อย นางก็คอย
ไปหน้าอะถันยาในป่า สมลทนางถน้อยคาวนี้กลวงไป ซ้าบ่ได้ฮ้าย่างไปสาสมลทตามหลานค่วน
พลันไวฟาว

สินชัยล่า สินชัยทำวพาวาคคิ่นคั่ง เข้าถ้ำแก้วผาล้านเสี้ยงอา...ละนา

อา นางก็ยอแผ่นผ้าบังพระเนตร์ตาหลาน

ภาคผนวก ข
ภาพผู้ให้สัมภาษณ์

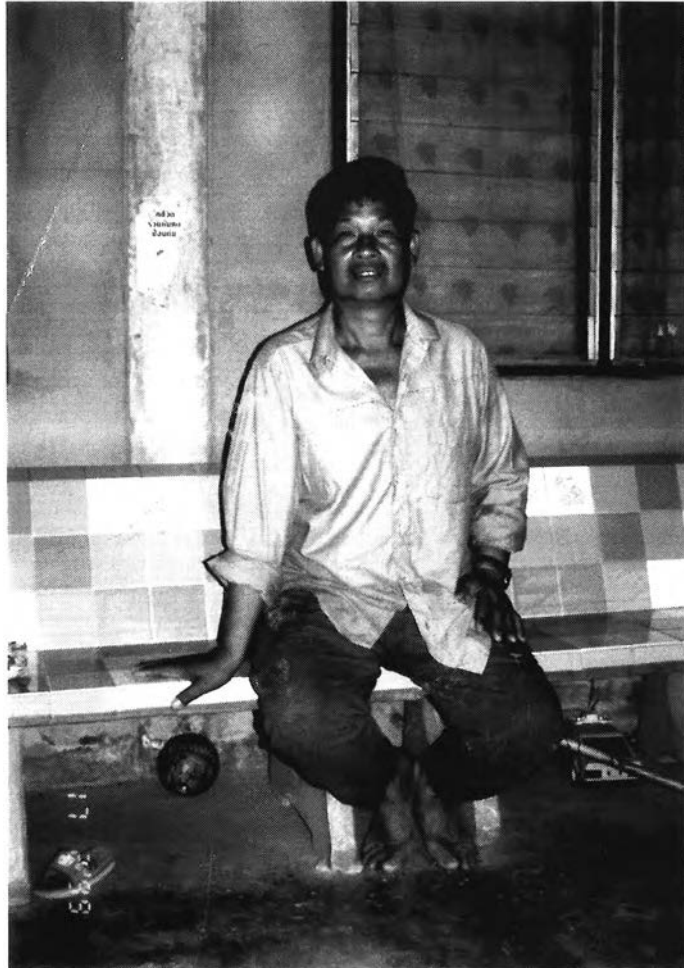
ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

พระอริการพลสรรค์ ศรีลโชโต อายุ 48 ปี เจ้าอาวาสวัดศรีบานเรือง
 รับบทธาบทเป็นท้าวทั้งหก หัวหน้าคณะหมอลำก๊กขาว คณะ ช วาตะศิลป์
 ที่อยู่ปัจจุบัน วัดศรีบานเรือง บ้านกระเดื่อง ต.ป่ามะนาว อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น
 (ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 17 กุมภาพันธ์ 2542)

ผู้วิจัยกับพ่อสมศรี ไชยยา อายุ 54 ปี
รับบทบาทการแสดงเป็นท้าวทั้ง 6 แสดงประจำอยู่กับหมอลำกษาว
คณะ ช วาทะเลศิลป์
เริ่มฝึกหัดหมอลำกษาวตั้งแต่อายุ 15 ปี ด้วยใจรัก
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 58 หมู่ 9 บ้านกระเดื่อง ต.ป่ามะนาว อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น
อาชีพปัจจุบัน ทำนา
(ภาพโดย อมรพันธ์ แวงวรรณ , 17 กุมภาพันธ์ 2542)

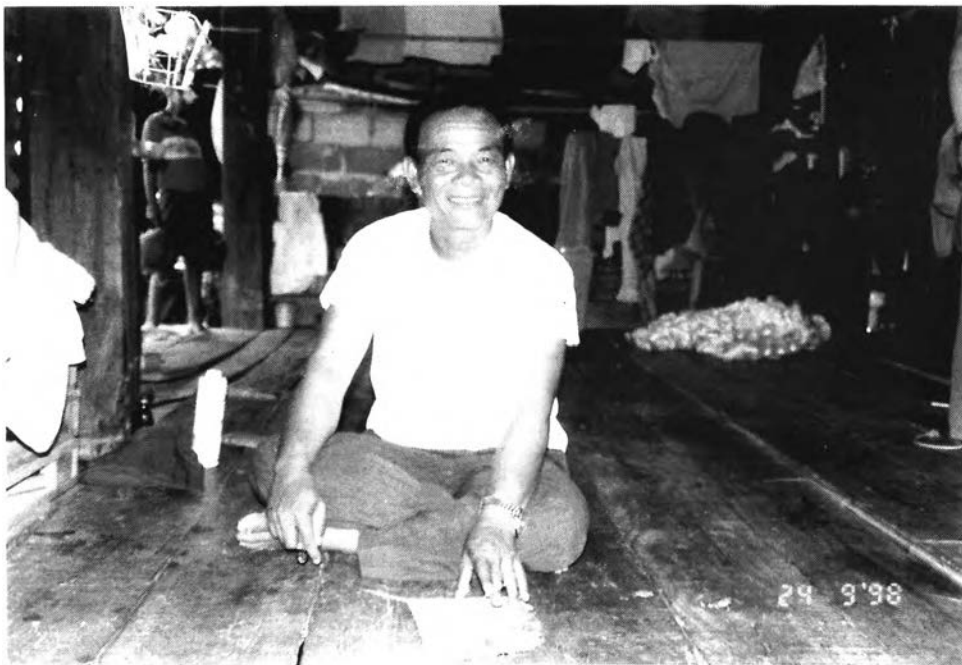
พ่อทองใบ ภูค้อว อายุ 56 ปี
รับบทบาทเป็นพญากุศราช ของหมอลำกกาขาว คณะ ช วาตะศิลป์
เริ่มฝึกหัดหมอลำตั้งแต่อายุ 18 ด้วยใจรัก
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 42 บ้านกระเดื่อง ต.ป่ามะนาว อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น
อาชีพปัจจุบัน ทำนา
(ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 17 กุมภาพันธ์ 2542)

แม่พิศมัย กูดอ้ว (สกุลเดิมจันทะวงศ์)
รับบทบาทเป็นสังข์ศิลป์ชัย หมอลำคณะ ช วาทะศิลป์
เป็นผู้ถ่ายทอดทำพ็อนให้กับแม่หนูทิพย์ กาบับพา
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 42 บ้านกระเดื่อง ต.ป่ามะนาว อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น
อาชีพอัจจุบัน ทำนา
(ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 17 กุมภาพันธ์ 2542)

แม่ทองเพชร แก้วแจ่มดา อายุ 57 ปี
รับบทบาทเป็น สีโห และนางเกสรสุมณฑา หมอลำก๊กขาว คณะ ช วาตะศิลป์
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 9 บ้านกระเคื่อง ต.ป่ามะนาว อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น
อาชีพปัจจุบัน เลี้ยงไหม ทำนา
(ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 17 กุมภาพันธ์ 2542)

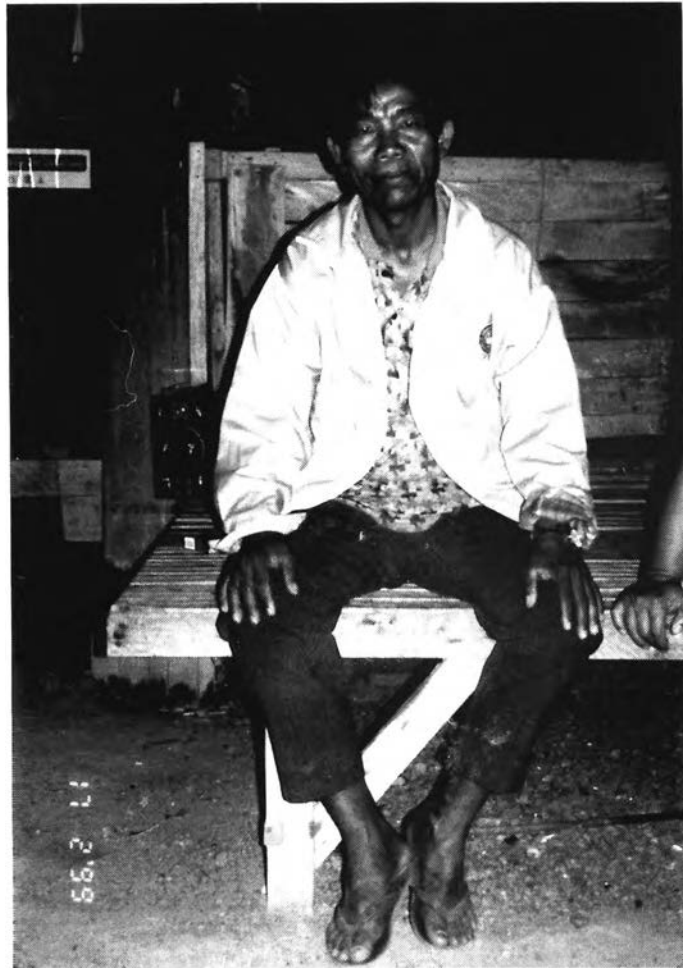

พ่อทองปิ่น กาบับพา อายุ 48 ปี

รับบทบาทเป็นท้าวทั้งหก พญาสุคราฐ และเป็นหัวหน้าคณะหมอลำกกาชาว คณะ ช วาทะศิลป์
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 62 บ้านกระต๊อง ต.ป่ามะนาว อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น
อาชีพปัจจุบัน เป็นผู้ใหญ่นบ้านบ้านกระต๊อง และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.)

(ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 24 กันยายน 2541)

พ่อทองดี พลค้อ อายุ 51 ปี
รับบทบาทเป็น ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ หมอตำกษาขาว คณะ ช วาตะศิลาปี
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 55 หมู่ 5 ต.โนนค้อ อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น
อาชีพปัจจุบัน เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) ตำแหน่งกรรมการบริหาร
(ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 17 กุมภาพันธ์ 2542)

แม่หนูทิพย์ กาบับพา อายุ 42 ปี
รับบทบาทเป็นสังข์ศิลป์ชัย หมอตำกกาขาวคณะ ช วาตะศิลป์
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 62 บ้านกระเดื่อง ต.ป่ามะนาว อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น
อาชีพปัจจุบัน ทำนา เลี้ยงไหม
(ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 17 กุมภาพันธ์ 2542)

แม่ดอกไม้ ชูกระเดื่อง อายุ 42 ปี (ซ้ายมือในภาพ)

รับบทบาทเป็น นางเกสรสุมณฑา หมอลำกษาวาตณะ ช วาตะศิลป์
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ บ้านกระเดื่อง ต.ป่ามะนาว อ.บ้านฝาง จ.ขอนแก่น

อาชีพปัจจุบัน ทำนา

(ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 14 มกราคม 2542)

คุณยวนใจ เพชรสงคราม อายุ 34 ปี
รับบทบาทเป็นสังข์ทอง หมอลำกกาชาวคณะ ช วาตะศิลป์
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านพระยีน อ.พระยีน จ.ขอนแก่น
อาชีพปัจจุบัน เป็นหมอลำอยู่คณะเพชรพระยีน
(ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 17 กุมภาพันธ์ 2542)

อาจารย์บวร แก้วแสนไชย อายุ 58 ปี
รับบทบาทเป็น ท้าวทั้งหก เป่าแคนและเป็นหัวหน้า หมอลำก๊กขงขาว คณะ ส จันทรากิรมย์ศิลป์
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านพักข้าราชการวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง อ.เมือง จ.อ่างทอง
อาชีพปัจจุบัน เป็นลูกจ้างชั่วคราวในตำแหน่งอาจารย์สอนดนตรีพื้นเมือง(อีสาน)
วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง
(ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 11 มีนาคม 2542)

แม่เคน แก้วแสนไชย อายุ 54 ปี
รับบทบาทเป็น สังข์ทอง นางเกสรสุมณฑา หมอปล้ำกษาวาตณะ ๙ จันทราภิรมย์ศิลป์
ที่อยู่ปัจจุบัน 4/5 หมู่ 17 บ้านหนองตาไก่ ต.สีแก้ว อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด
อาชีพปัจจุบัน ทำนา ปลูกยาสูบ
(ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 27 กุมภาพันธ์ 2542)

แม่โค พรสวรรค์ อายุ 54 ปี
รับบทบาทเป็น สังข์ศิลป์ชัย หมอลำกกาชาวคณะ ส จันทราภิรมย์ศิลป์
ที่อยู่ปัจจุบัน 39 หมู่ 6 บ้านหนองตาไก่ ต.สีแก้ว อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด
อาชีพปัจจุบัน ทำนา ปลุกยาสูบ
(ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 27 กุมภาพันธ์ 2542)

พ่อคำพันธ์ มาตรการ จร อายุ 62 ปี
รับบทบาทเป็น ยักษ์กัณดา ตีกลอง ตีฉาบ ของหมอลำกกาชาวคณะ ส จันทราภิรมย์ศิลป์
ที่อยู่ปัจจุบัน 22/1 หมู่ 17 บ้านหนองตาไก่ ต.สีแก้ว อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด
อาชีพปัจจุบัน ปลูกยาสูบ ทำนา
(ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 27 กุมภาพันธ์ 2542)

พ่อชาติ สาวิศัย เกิดวันที่ (จำไม่ได้) ธันวาคม 2468 อายุ 74 ปี
 รับบทบาทเป็นยักษ์กุมภภัณฑ์ หมอลำกกาชาวคณะ ส จันทราภิรมย์ศิลป์
 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 10 บ้านหนองตาไก่ ต.สีแก้ว อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด

อาชีพปัจจุบัน ทำนา

สุขภาพไม่ค่อยแข็งแรงเนื่องจากตาบอด และหูไม่ค่อยดี

(ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 27 กุมภาพันธ์ 2542)

แม่หนูเจียม วิจิตขาม อายุ 54 ปี
รับบทบาทเป็น สีโห หมอลำกษาวาตณะ ส จันทราภิรมย์ศิลป์
ที่อยู่ปัจจุบัน 17/1 หมู่ 6 บ้านหนองตาไ้ ต.สีแก้ว อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด
อาชีพปัจจุบัน ทำนา ปลูกยาสูบ
(ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 27 กุมภาพันธ์ 2542)

พ่อสมชาย วิเศษศิลป์ อายุ 67 ปี (ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2541)
 เป็นหมอแคน หมอลำกกาขาวคณะ สมชาย วิเศษศิลป์
 ที่อยู่ 12/2 บ้านเหล่าตำแย ต.สีแก้ว อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด
 (ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 12 พฤษภาคม 2541)

พ่อจ่าปี อินทร์อุ้นโชติ อายุ 51 ปี
 รับบทบาทเป็น พญาสุรราช , ท้าวทั้งหก หมอลำกษากษาวคณະสมชาย วิเศษศิลป์
 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 105 บ้านเหล่าตำแย ต.สีแก้ว อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด
 อาชีพปัจจุบัน ประกอบอาชีพหมอลำกลอน เป็นครูผู้สอนให้กับผู้ที่สนใจ , เป็นอาจารย์พิเศษสอน
 เกี่ยวกับเพลงพื้นเมือง ให้กับนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด
 (ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 12 พฤษภาคม 2542)

อาจารย์ฉวีวรรณ คำเนิน อายุ 54 ปี ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงพื้นเมือง
ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านพักข้าราชการวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด
อาชีพปัจจุบัน เป็นลูกจ้างประจำ ตำแหน่งอาจารย์สอนนาฏศิลป์และขับร้องพื้นเมือง
วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

(ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 26 กุมภาพันธ์ 2542)

คุณกมลลี จันทรวารี อายุ 51 ปี
ศิลปินหมอลำกลอน ลำซิ่ง
ที่อยู่ปัจจุบัน 154 บ้านแก้งเค็ง ต.แก้งเค็ง อ.กุดข้าวปุ้น จ.อุบลราชธานี
(ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 26 กุมภาพันธ์ 2542)

คุณอรอุมา สิงห์ศิริ อายุ 37 ปี
ศิลปินหมอลำ เจ้าของผลงานเพลงฮักสาวขอนแก่น
ที่อยู่ปัจจุบัน 28/15 ถ.ราชคณิง อ.เมือง จ.ขอนแก่น
(ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 26 กุมภาพันธ์ 2542)

คุณบุญล้อม พิภูลศรี อายุ 32 ปี
ศิลปินหมอลำภูไท ลำเต้ยหัวโนนตาล
ที่อยู่ปัจจุบัน 32/5 บ้านเขาวง ต.บ้านแก้ว อ.คอนสาร จ.มุกดาหาร
(ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 26 กุมภาพันธ์ 2542)

คุณเจริญ นวลศิลป์ อายุ 32 ปี
ศิลปินหมอลำ แชมป์ หมอลำชิงแห่งประเทศไทย ด้วยพระราชทาน
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในงานปีการท่องเที่ยว
จังหวัดชัยภูมิ ปี พ.ศ. 2541
ที่อยู่ปัจจุบัน 3 หมู่ 13 บ้านหญ้าคา ต.ก้านเหลือง อ.แวงน้อย จ.ร้อยเอ็ด
(ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ , 26 กุมภาพันธ์ 2542)

ภาคผนวก ค
ภาพประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัย
เรื่อง หมอลำกษาว

ภาพศิลปินหมอลำกษาวาณะ ช วาตะศิลป์
ในวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2542 ที่ทำการบันทึกวีดิทัศน์
สาริตการแสดงหมอลำกษาวา

ภาพโดย อมรพันธ์ แวงวรรณ
เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2542

ผู้วิจัยกำลังต่อท่าฟ้อนนกขาขาวจากแม่หนูทิพย์ กาบับพา
ในภาพกำลังฟ้อนในท่าฟ้อนสังข์ศิลป์ชัย

ภาพโดย ชีรภรณ์ แวงวรรณ
เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2541

แม่ดอกไม้ ชูกระเดื่อง (ซ้ายมือ) และแม่หนูทิพย์ กาบับพา
ขณะสาธิตการล่ากขาขาว เพื่อบันทึกเทป

ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ
เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2542

ขณะทำการสาธิตการแสดงเพื่อบันทึกวีดิทัศน์
ในภาพคุณยวนใจ เพชรสงคราม (นั่งซ้ายมือ) แสดงเป็นสังข์ทอง
แม่หนูทิพย์ กาบับพา (นั่งขวามือ) แสดงเป็นสังข์ศิลป์ชัย
แม่พิศมัย กูดอ้ว (คนกลาง) แสดงเป็นนางจันทา

ภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ
เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2542

ภาพแสดงเครื่องแต่งกายผู้แสดงพระเอก นางเอกหมอลำเพลิน

สำเนาภาพโดย สุขสันติ แวงวรรณ

เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2542

จากใบสัญญาจ้างดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาเขียนไว้เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่สัมผัสภาษาอีสานได้ทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้นดังนี้

บ้านคอนจำปา ขึ้น 9 คำ = 5 (= 5 หมายถึง เดือน 5)

ค่าจ้าง 3,500 บาท มัดจำ 200 บาท เลี้ยงจ้าวภาพ (เจ้าภาพ) หอม 70 บาท

พ่อศรีถือ (พ่อศรีเก็บ) 130 บาท

บ้านป่าบง ขึ้น 10 คำ = 5 คำจ้าง

3,400 บาท มัดจำ 1,000 บาท ค่ารถมอเตอร์ไซด์ = 20 บาท

สุราและยาสูบ 19 บาท

รวม 39 บาท พ่อชาติถือ 961 บาท

ขอรับรองว่าถูกต้อง นายทองปิ่น ผู้รับเงินรายจ่ายทั้งสองงานไม่ว่ากรณีใดทั้งสิ้น

ในการสัมภาษณ์ แม่หนูทิพย์ กาบับพา ท่านเล่าว่างานแสดงในช่วงนั้น (ประมาณ พ.ศ. 2520) เยอะมากแทบไม่มีเวลาพักผ่อนเลย ขนาดว่าตั้งครรภ์อ่อน ๆ ก็ยังต้องเดินทางไปล่าจากคำกล่าวนี้มีหลักฐานอ้างอิงที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความนิยมของชาวอีสานที่มีต่อหมอลำก๊กข่าขาวได้ ชัดเจน เมื่อผู้วิจัยค้นพบการบันทึกรายการแสดงที่จะต้องเดินทางไปแสดงตามที่เจ้าภาพติดต่อมา อยู่ในสมุดแบบฝึกหัดวิชาภาษาอังกฤษของเด็กหญิงสายทอง กาบับพา ที่แม่หนูทิพย์ กาบับพา ได้ใช้หน้ากระดาษส่วนที่เหลือบันทึกกลอนลำ แสดงให้เห็นว่ามีการติดต่อกันแสดงแทบทุกวัน บางครั้งก็ต้องไปแสดงติดต่อกันเป็นอาทิตย์จึงจะได้พักสัก 2-3 วัน แล้วก็เริ่มใหม่

เดือน 4 ดน ยชตอ 44 ตชช	5.	ค	3600
คัมเข็วตอ 50 มช	6	ค	
คัมเข็วตอ 115 มช	7	ค	
คัมเข็วตอ 11	8	ค	
คัมเข็วตอ 114 มช	14	ค	
คัมเข็วตอ	13	ค	
คัมเข็วตอ 11	12	ค	
เดือน 4 ดน ยชตอ 13 ม	2	ค	
"	3	ค	
"	4	ค	
"	5	ค	
"	6	ค	
"	7	ค	

เดือน 4	5	ค	3600
คัมเข็วตอ 115 มช	6	ค	
คัมเข็วตอ 11	7	ค	
คัมเข็วตอ 114 มช	8	ค	
คัมเข็วตอ 11	12	ค	
คัมเข็วตอ 11	13	ค	
คัมเข็วตอ 114 มช	14	ค	

ใบบันทึกงานแสดงหมอลำกกาชาว คณะ ช วาหะศิลป์ที่ผู้วิจัยค้นพบจากสมุดแบบฝึกหัด
 วิชาภาษาอังกฤษของเด็กหญิงสายทอง กาบับพา ชั้น ม.ศ. 1/1 โรงเรียนฝางวิทยายน

จากใบรายการดังกล่าวเมื่อถอดความเป็นภาษาเขียนได้ดังนี้
เดือน 4 ครั้ง (สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นคำว่าข้าง) ขึ้นตั้งแต่ขึ้น 5 ค่ำ หนองไข่นุ่น

บ้านเมืองยาง ชุมพวง	6 ค่ำ
บ้านสำราญแวงน้อย อ.แวงน้อย	7 ค่ำ
บ้านหนองฝือ อ.แวงน้อย	8 ค่ำ
บ้านหนองกระແห่ง อ.แวงน้อย	14 ค่ำ
โคกสูง อ.แวงน้อย	13 ค่ำ
หนองสระ	12 ค่ำ 3600 *
เดือน 4 ครั้ง แรม เริ่ม	2 ค่ำ
เริ่ม	3 ค่ำ
เริ่ม	4 ค่ำ
เริ่ม	5 ค่ำ
เริ่ม	6 ค่ำ
เริ่ม	7 ค่ำ

ในช่วงล่างตอนท้ายน่าจะเป็นการเขียนเพิ่มรายละเอียดของงานในเดือน 4 ข้างขึ้น ที่จะบอกถึงรายละเอียดมากขึ้น คือบอกจังหวัดที่หมู่บ้านนั้นตั้งอยู่ และเป็นอีกส่วนหนึ่งที่สามารถทราบถึงกระแสนิยมของผู้ชมที่มีต่อหมอลำกกาชาว และอาณาเขตที่หมอลำกกาชาวไปทำการแสดงดังนี้

เดือน 4 ขึ้น

ขึ้น 5 ค่ำ หนองไข่นุ่น	5 **	อ.หนองเรือ
บ้านเมืองยาง	6	อ.ชุมพวง ราชสีมา (จ.นครราชสีมา)
บ้านสำราญ ซองสามหมอ (ซ่งสามหมอ 7 ซัยภูมิ)		
บ้านฝือ ต.พระลับ	8	ขอนแก่น
บ้านหนองสระ	12	เมืองเลย
บ้านหนองกระແห่ง	14	ภูเวียง

* สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นราคาจ้างตามที่ตกลงกับเจ้าภาพไว้

** สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเกี่ยวกับวันข้างขึ้นและข้างแรม

ประวัติผู้เขียน

นายสุขสันติ แวงวรรณ เกิดวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2515 ที่อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขานาฏศิลป์ไทย คณะนาฏศิลป์ และดุริยางค์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เมื่อปีการศึกษา 2538 ศึกษาต่อหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2540 ปัจจุบันรับราชการตำแหน่ง อาจารย์ 1 ระดับ 4 วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง สังกัดสถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร

